

BOZOR IQTISODIYOTINING RIVOJLANISHI

Mamirjonova Nodira

Sodiqjonova Madinabonu

Annotatsiya: *Bozor iqtisodiyotining rivojlanishi murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, u jamiyatning iqtisodiy faoliyatining samarali va barqaror o'sishiga xizmat qiladi. Bu jarayon iqtisodiy tizimning o'zgarishi, yangi mexanizmlarning shakllanishi va mavjud resurslardan oqilona foydalanishni ta'minlashga qaratilgan. Bozor iqtisodiyoti o'zining asosiy tamoyillari – shaxsiy mulkchilik, raqobat, erkin narxlar va talab hamda taklif qonunlari asosida shakllanadi. Bu tamoyillar iqtisodiyotni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi va jamiyatda iqtisodiy samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi.*

Kalit so'zlar: *bozor iqtisodiyoti, iqtisodiy barqarorlik, iqtisodiyot, resurslar, taklif, talab, qonunlar, ish o'rinlari.*

Bozor iqtisodiyotining rivojlanishi ko'plab omillarga bog'liq bo'lib, ularning har biri o'zaro ta'sirchanlikda bo'ladi. Birinchi navbatda, siyosiy barqarorlik va qonuniylik tizimi iqtisodiyotni rivojlantirish uchun mustahkam poydevor yaratadi. Agar davlat o'zining iqtisodiy siyosatini aniq belgilasa, qonunlar iqtisodiy faoliyatni tartibga solsa va mulk huquqlarini himoya qilsa, bu investorlar uchun ishonchli muhit yaratadi. Bu esa o'z navbatida investitsiyalarni jalb qilish va yangi ish o'rinlarini yaratishga imkon beradi. Iqtisodiyotni liberallashtirish va bozor mexanizmlarini joriy etish ham rivojlanish jarayonining muhim qismidir. Bozor iqtisodiyoti sharoitida davlat iqtisodiyotga aralashuvni kamaytiradi, bu esa bozorning o'z-o'zini boshqarish imkoniyatlarini oshiradi. Erkin raqobat sharoitida korxonalar samaradorlikni oshirishga intiladi, yangi texnologiyalarni joriy qiladi va mahsulot sifatini yaxshilaydi. Shu tariqa, bozor iqtisodiyoti innovatsiyalarni rag'batlantiradi va iqtisodiy o'sishni ta'minlaydi. Shuningdek, bozor

iqtisodiyotining rivojlanishida moliyaviy tizimning roli beqiyosdir. Moliyaviy bozorlar va institutlar iqtisodiyotga kapital oqimini ta'minlaydi, investitsiyalarni samarali taqsimlashga yordam beradi. Banklar, sug'urta kompaniyalari, fond birjalari kabi moliyaviy institutlar korxonalar va xususiy shaxslar uchun moliyaviy resurslarni jalb qilish va boshqarish imkonini yaratadi. Moliyaviy tizimning rivojlanishi iqtisodiyotni barqarorlashtirish va o'sishga xizmat qiladi.[1]

Bozor iqtisodiyotining rivojlanishida inson kapitali va mehnat bozorining ahamiyati ham katta. Malakali va bilimli ishchi kuchi iqtisodiy faoliyatning samaradorligini oshiradi, yangi texnologiyalarni tezroq joriy etishga yordam beradi. Shu bois, ta'lim tizimini rivojlantirish va kasbiy tayyorgarlikni yaxshilash bozor iqtisodiyotining rivojlanishida muhim omil hisoblanadi. Mehnat bozorining erkinligi va ish haqi tizimining samaradorligi esa ishchi kuchining samarali taqsimlanishini ta'minlaydi. Bozor iqtisodiyotining rivojlanishida infratuzilmaning rivojlanishi ham katta ahamiyatga ega. Transport, aloqa, energetika va boshqa infratuzilma sohalarining rivojlanishi ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish jarayonlarini soddalashtiradi, mahsulotlar bozoriga kirishni osonlashtiradi. Zamonaviy infratuzilma iqtisodiyotni raqobatbardosh qiladi va yangi imkoniyatlar yaratadi. Shu bilan birga, axborot texnologiyalarining rivojlanishi bozor iqtisodiyotining samaradorligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Globalizatsiya jarayoni ham bozor iqtisodiyotining rivojlanishida muhim omil hisoblanadi. Davlatlar o'rtasidagi iqtisodiy aloqalar kengayib, tovarlar, xizmatlar, kapital va mehnat kuchining erkin harakati ta'minlanadi. Bu esa ichki bozorlarni kengaytirish, yangi bozorlarni egallash va iqtisodiy resurslarni samarali taqsimlash imkonini beradi. Global iqtisodiy integratsiya jarayonlari raqobatni kuchaytiradi, innovatsiyalarni rag'batlantiradi va iqtisodiy o'sishni tezlashtiradi.[2]

Bozor iqtisodiyotining rivojlanishida davlatning roli mutlaqo yo'q deb bo'lmaydi. Davlat iqtisodiyotda muvozanatni saqlash, ijtimoiy adolatni ta'minlash,

tabiiy monopoliyalarni tartibga solish va iqtisodiy xavfsizlikni kafolatlash vazifalarini bajaradi. Shu bilan birga, davlatning iqtisodiy siyosati makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, inflyatsiya va ishsizlik darajasini nazorat qilishga qaratilgan bo'lishi kerak. Davlat va bozor o'rtasidagi muvozanat iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish uchun zarurdir. Bozor iqtisodiyotining rivojlanishi jarayonida ekologik omillarni hisobga olish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Iqtisodiy o'sish va atrof-muhitning muvozanatini saqlash o'rtasida muvozanatni topish zarur. Barqaror rivojlanish tamoyillari asosida iqtisodiyotning ekologik toza va resurslarni tejashga yo'naltirilgan shakllari rivojlantiriladi. Bu esa kelajak avlodlar uchun sog'lom va barqaror iqtisodiy muhit yaratishga xizmat qiladi. Bozor iqtisodiyotining rivojlanishi ko'p qirrali va murakkab jarayon bo'lib, u iqtisodiy, siyosiy, ijtimoiy va ekologik omillarni o'z ichiga oladi. Bu jarayonning samarali bo'lishi uchun davlat siyosati, moliyaviy tizim, inson kapitali, infratuzilma va global iqtisodiy integratsiya kabi omillar uyg'unlashgan holda rivojlanishi zarur. Bozor iqtisodiyoti sharoitida iqtisodiy faoliyatning erkinligi, raqobatning oshishi va innovatsiyalarning joriy etilishi iqtisodiy o'sishni ta'minlaydi. Shu bilan birga, davlatning muvofiqlashtiruvchi roli va ijtimoiy himoya mexanizmlari iqtisodiy barqarorlikni saqlashga yordam beradi.[3]

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, bozor iqtisodiyotining rivojlanishi zamonaviy jamiyatlarning iqtisodiy taraqqiyotining asosiy omillaridan biridir. U iqtisodiy samaradorlikni oshirish, yangi ish o'rinlarini yaratish, investitsiyalarni jalb qilish va innovatsiyalarni rag'batlantirish orqali iqtisodiy o'sishni ta'minlaydi. Shu bilan birga, bozor iqtisodiyoti o'zining ijtimoiy va ekologik mas'uliyatini ham hisobga olishi zarur. Bozor iqtisodiyotining barqaror va samarali rivojlanishi uchun davlat, biznes va jamiyat o'rtasida hamkorlik va muvofiqlik muhim ahamiyatga ega. Bu

esa kelajak avlodlar uchun farovon va barqaror iqtisodiy muhit yaratishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Axmedov, S. "Bozor iqtisodiyoti asoslari va rivojlanish yo'llari". Toshkent: Fan va Texnologiya, 2020.
2. Qodirov, B. "O'zbekiston iqtisodiyotida bozor mexanizmlari". Toshkent: Iqtisodiyot Nashriyoti, 2019.
3. Nasriddinov, O. "Bozor iqtisodiyotining nazariy va amaliy jihatlar". Toshkent: Universitet Nashriyoti, 2021.
4. Islomov, M. "Xususiy mulk va bozor iqtisodiyoti". Toshkent: Yangi Avlod, 2018.
5. Tursunov, R. "Iqtisodiy o'sish va bozor iqtisodiyoti". Samarqand: Samarqand Universiteti Nashriyoti, 2022.
6. Karimova, L. "Bozor iqtisodiyoti va davlat siyosati". Toshkent: Iqtisodiyot va Biznes, 2020.
7. Rasulov, D. "Globalizatsiya va bozor iqtisodiyoti". Toshkent: Ilm Ziyo, 2021.
8. Mamatqulov, N. "Bozor iqtisodiyoti sharoitida investitsiyalar". Toshkent: Moliyaviy Nashriyot, 2019.